

ЦИВИЛИЗАЦИЯ, ТАРАҚҚИЁТ, МОДЕРНИЗАЦИЯ ЖАРАЁНЛАРИНИНГ ЎЗАРО АЛОҚАДОРЛИГИ

Абдумажидова Ҳамида

СамДТУ “Ижтимоий ва гуманитар” фанлар кафедраси ассистенти

Аннотация: Мақолада цивилизациявий тараққиёт, глобаллашув ва модернизация жараёнларининг ўзаро алоқадорлиги масалалари ижтимоий-фалсафий жиҳатдан таҳлил қилиниб, Ўзбекистоннинг иқтисодий, сиёсий ва маънавий тараққиётида цивилизациявий тараққиёт, глобаллашув ва модернизация жараёнларининг тутган ўрни ва аҳамияти кўрсатиб берилган. Бундан ташқари Ўзбекистонда амалга оширилаётган ислохотлар, модернизация жараёнлари, кўппартиявийлик тизими, демократик тартиб, инсон ҳақ - ҳуқуқлари ва эркинликларини таъминлашнинг ҳуқуқий асослари, суд ҳокимияти тамойиллари, миллий хавфсизлик концепцияси, мамлакат ҳудудий яхлитлиги ва тинчлигини таъминлаш тизимлари илмий фалсафий таҳлил ва тадқиқ қилинган. Мақолада Ўзбекистонда жамият ҳаётини модернизация ва ислох этиш жараёни босқичма - босқич амалга оширилиб, хусусий мулкка эгаликнинг янги тизими барпо этилгани, миллий кадриятларни тиклаш ва ворислик анъаналарига содиқлик, ёш авлод тарбияси, ижтимоий ҳаётимизга кириб келаётган зарарли ғоялар, мафқуралардан ҳимоя қилиш омиллари, мамлакатимизни озод ва обод жамиятга айлантириш концепцияси, таълим тарбия соҳасидаги ислохотлар ижтимоий фалсафий жиҳатдан илмий таҳлил қилинган.

Таянч сўзлар: Цивилизациявий тараққиёт, глобаллашув, ахборотлашган жамият, модернизация, парадигма, жамиятнинг иқтисодий, ижтимоий-сиёсий, маънавий ҳаёт соҳаларидаги модернизация жараёнлари.

КИРИШ

Инсоният цивилизацияси тарихий тараққиёти жараёнида инсон, унинг эрки, ҳуқуқи, фаровонлиги, унга муносиб турмуш шароитини яратиш, баркамол инсонни тарбиялаш ва адолатли жамият барпо этиш масаласи доимо ўз долзарблигини сақлаб келган. Ижтимоий ҳаётда, цивилизация тараққиётининг ҳозирги босқичида фуқаролик жамияти қурилиши, глобаллашув, модернизация, демократик тамойиллар устуворлиги, жамият ҳаётининг инсонпарварлашуви, постиндустриал, ахборотлашган жамиятга ўтиш жараёнида бу масала янада муҳим аҳамият касб этиб келмоқда.

Бугунги кунда, Ўзбекистонда бозор муносабатларига асосланган, демократик, ҳуқуқий, фуқаролик жамияти, яъни озод ва обод Ватан, эркин ва

фаровон ҳаёт барпо этилиб, Ўзбекистоннинг ҳозирги даврдаги цивилизациявий тараққиёт йўли масаласи Президент Шавкат Мирзиёев томонидан қуйидагича баён қилинади. Олдимизга қўйган улкан марраларга эришиш учун давлатимиз ва жамиятимизнинг барча куч ва имкониятлари сафарбар этилмоқда, - деб таъкидлайди Президент Шавкат Мирзиёев, - Айниқса, давлат ва жамият қурилиши тизимини такомиллаштириш, қонун устуворлигини таъминлаш ва суд-ҳуқуқ тизимини янада ислоҳ қилиш, миллий иқтисодий тизимини ривожлантириш ва либераллаштириш, ижтимоий соҳани янада ривожлантириш, хавфсизлик, миллатлараро тотувлик ва диний бағрикенглик муҳитини мустаҳкамлаш, самарали ташқи сиёсат олиб боришдек устувор йўналишларга алоҳида эътибор қаратилмоқда. [Мирзиёев Ш.М. Олий Мажлис Сенатининг йигирманчи ялпи мажлисидаги нутқ // Нияти улуғ халқнинг иши ҳам улуғ, ҳаёти ёруғ ва келажаги фаровон бўлади. 3-жилд. Тошкент, Ўзбекистон. 2019 йил, 151-152 бетлар].

Ўзбекистоннинг цивилизациявий тараққиёт йўли халқнинг миллий менталитети, анъаналари, кадриятлари асосида амалга ошиб, Республикада фуқаролик жамияти барпо этилиши жараёни миллий ҳамда умуминсоний кадриятлар уйғунлиги асосида, Ўзбекистоннинг жаҳон цивилизациясига интеграциялашуви асосида содир бўлмоқда. Ўзбекистоннинг иқтисодий, ижтимоий - сиёсий, маънавий - маданий миллий давлатчилик модели энг аввало иқтисодий тараққиёт, инсон ҳуқуқлари ва фуқароларнинг турмуш даражасидаги кўрсаткичларига кўра жаҳон цивилизациясидаги ўрни ҳамда мавқеини белгилаб, республикада шу асосда замонавий фуқаролик жамияти барпо этилмоқда. Жаҳондаги замонавий миллий давлатчилик моделларининг ўзига хослиги энг аввало, биринчидан, жамиятда ҳукмрон бўлган илмий, диний ҳамда фалсафий дунёқарашлик меъёрларининг жамият сиёсий, ижтимоий ва маданий ҳаётига таъсири билан, иккинчидан, уларнинг техника иқтисодий ва тараққиёт даражасининг юксаклиги билан ва учинчидан, иқтисодий ва ижтимоий жараёнларнинг жадал тараққий этиб бориши билан белгиланиб, жамиятнинг цивилизациявий тараққиёти глобаллашув ҳамда модернизация жараёнларининг бевосита таъсири асосида содир бўлади.

МАТЕРИАЛЛАР ВА МЕТОДЛАР

Биз биламизки “цивилизация” тушунчаси алоҳида олинган бир халқ, ҳудуд, жамият, давлат ва ҳатто жаҳонга, уларнинг ижтимоий - иқтисодий ва маданий тараққиётининг муайян босқичига нисбатан қўлланувчи тушунча бўлиб, лотин тилида бу сўз “фуқароликка оид” деган маънони билдиради. Цивилизация ривожланишнинг муайян бир босқичида турган халқ ва мамлакатнинг ижтимоий - иқтисодий, сиёсий ва маънавий ҳаётидаги ўзига хослиги бўлиб, Ўзбекистоннинг ижтимоий-сиёсий, маънавий-маърифий ва

цивилизациялашган тараққиётида дунёвий илмлар қаторида турли диний таълимотлар ҳам ўзига хос ўрин тутиб келмоқда. Бу ҳолат Ўзбекистоннинг миллий мафқурасидаги динлараро бағрикенглик ғоясида ҳам ўз ифодасини топгандир. Ижтимоий тараққиётга цивилизациявий ёндашув ҳар бир халқ, мамлакат, минтақа тараққиётига ноёб ва такрорланмас жараён сифатида қарашга асосланади. Шу билан биргаликда ижтимоий тараққиётга цивилизациявий ёндашув ҳар бир миллий маданиятнинг ўзига хослиги, ноёб ва бетакрорлигини эътироф этган ҳолда жаҳон цивилизацияси ютуқларига таянади. Айниқса глобаллашув шароитида миллий маданиятга турли ташқи омилларнинг таъсири кучли бўлиб, миллий ҳамда умуминсоний маданиятнинг ўзаро боғлиқлиги, алоқадорлиги, ўзаро таъсири кучайиб бормоқда.

Ўзбекистонда Ислом маданияти марказини ташкил этишга доир билдирган ўзининг фикрида Президент Шавкат Мирзиёев, - Бу марказ аввало халқимизнинг яратувчилик даҳоси билан бунёд этилган ноёб меросни ҳар томонлама чуқур ўрганиш, юртимиздан етишиб чиққан буюк аллома ва мутафаккирларнинг ҳаёти ва илмий-ижодий фаолияти ҳақида яхлит тасаввур уйғотиш, халқаро миқёсда динлараро ва цивилизациялараро мулоқотни йўлга қўйиш, бугунги мураккаб даврда ислом динининг инсонпарварлик моҳиятини очиб бериш, жаҳолатга қарши маърифат билан курашиш, ёш авлодни гуманистик ғоялар, миллий ғурур ва ифтихор руҳида тарбиялашдек эзгу мақсадларни кўзда тутаяди, [Мирзиёев Ш.М. Адабиёт ва санъат, маданиятни ривожлантириш - халқимиз маънавий оламини юксалтиришнинг мустаҳкам пойдеворидир // Халқимизнинг розилиги бизнинг фаолиятимизга берилган энг олий баҳодир. 2-жилд. Тошкент, Ўзбекистон. 2018 йил, 179 бет.] - деб таъкидлаб ўтган эди.

Бугунги кунда глобаллашув жараёни инсоният жамияти янги цивилизациявий сифат ўзгаришини ўзида ифодалаб, жамият ҳаётидаги бу янги сифат даражаси ахборот - техникавий ёки ахборот-компьютер цивилизацияси сифатида эътироф этилмоқда. Глобаллашув ва ахборотлашув бугунги кунда дунёдаги барча мамлакатларнинг иқтисодиёти, сиёсати ва маънавий ҳаётига ўз таъсирини ўтказмоқда. Марказий Осиё, шу жумладан Ўзбекистоннинг иқтисодий, ижтимоий-сиёсий, маънавий тараққиётига глобаллашув, ахборотлашув ва модернизация жараёнлари кучли таъсир кўрсатмоқда.

Мафқуравий глобаллашув ахборот воситаларининг ривожини ва бу соҳада содир бўлаётган ўзгаришлар билан боғлиқ бўлиб, ахборотни кенг жамоатчиликка етказиб берувчи матбуот, радио, телевидение каби ходисаларни ўзида бирлаштирувчи оммавий ахборот воситалари (ОАВ) жамият ҳаётига улкан таъсир ўтказиш имкониятига эгадир. Радио, телевидение, Интернет энг сўнгги илмий янгиликларни қисқа вақтда бутун дунёга маълум қилишга, илм-

фан, маданият, адабиёт ва санъат ютуқларидан ҳар бир одам фойдалана олишига замин яратмоқда. Интернет бугунги ахборот маконининг муҳим бўғинига айланиб, бугунги кунда Интернетдан нафақат компьютер тармоғи, балки бошқа соҳаларда ҳам фойдаланилмоқда.

Маънавий ҳаётдаги глобаллашув жараёнлари, оммавий ахборот воситалари, Интернет, радио, телевидение, уяли алоқа воситалари орқали ахборотни етказишнинг фаоллашуви ҳам ижобий ҳам салбий оқибатларни келтириб чиқариб, бир томондан маънавий глобаллашув натижасида маънавий ҳаётимизга кириб келаётган илм-фан, маданият ва санъат, маънавий мерос ижобий аҳамиятга эга бўлса, иккинчи томондан турли зарарли ғоялар ҳамда мафкураларнинг жамиятимиз маънавий ҳаётига кириб келиши баркамол авлодни тарбиялаш, уларнинг мафкуравий иммунитетини мустаҳкамлаш вазифасини долзарб масала сифатида кун тартибига қўймоқда. Шунинг учун ҳам бугунги кунда оммавий ахборот воситалари ҳамда янги технологик воситалар асосида халқимиз ҳаётида содир бўлаётган ижобий ўзгаришлар ҳақида хикоя қилувчи чуқур тахлилий маълумотларни мунтазам бериб бориш, фуқароларнинг ижтимоий фаоллигини кучайтириш, турли ижтимоий тоифа ва гуруҳларнинг қизиқиш ва интилишлари, ҳаётини манфаатларини ёритиш, фикрга қарши фикр, ғояга қарши ғоя, жаҳолатга қарши маърифат билан курашиш тамойилини ижтимоий ҳаётга кенг татбиқ қилиш ҳар қачонгидан ҳам долзарброқ аҳамият касб этмоқда.

Жамият тараққиёти бу узлуксиз ўзгариш, ривожланиш, янгиланиш жараёнидан иборат бўлиб, ижтимоий тараққиётнинг асосий мотиви инсоннинг онгли фаолиятдан иборатдир. Жамият ҳаётида инсоннинг мақсади, эҳтиёжи, манфаати ҳамда уларни амалга ошириш учун олиб борадиган фаолияти жамият тараққиётининг олға қараб боришига ёрдам бериб, ҳаракатлантиради.

Инсоният жамиятининг индустриал, саноат цивилизациясига, бозор муносабатларига асосланган иқтисодий тизимга ўтиши ижтимоий ҳаётнинг барча соҳаларида модернизация жараёнларининг кучайишига олиб келмоқда. Ҳозирги замон постиндустриал ёки инфорацион цивилизациясининг вужудга келиб тараққий этишида эса глобаллашув жараёнининг таъсири катта бўлиб, глобаллашув жараёни ижтимоий тараққиётнинг тезлашуви, иқтисодий, ижтимоий - сиёсий, маънавий - мафкуравий ҳаёт соҳаларида турли маданиятлар ўзаро таъсирининг кучайишига олиб келмоқда.

МУҲОКАМА ВА НАТИЖАЛАР

Дарҳақиқат ҳозирги замон цивилизациясининг муҳим ўзига хос хусусияти, бу жаҳон ижтимоий ҳаётида инсонпарварлик, демократлаштириш ва глобаллашув сингари янги тамойилларнинг юзага келиши ҳамда ижтимоий ҳаётнинг барча соҳаларида намоён бўлишида кўзга ташланмоқда. Жамиятнинг

ривожланишида шахснинг эрки, ҳуқуқи ва маънавияти инсонпарвар, адолатли жамият барпо қилишнинг муҳим омили сифатида эътироф этилмоқда.

Ўзбекистоннинг цивилизациявий тараққиёт йўли, глобаллашув шароитида жамиятдаги модернизация жараёнларининг пировард мақсади замонавий, юксак даражасида тараққий этган, инсонпарвар фуқаролик жамияти барпо этишдан иборатдир. Ўзбекистонда замонавий фуқаролик жамияти барпо қилиш жараёнида халқнинг миллий ўзига хослиги, менталитетига, урф-одат ва анъаналарига миллий ҳамда умуминсоний қадриятларга катта эътибор қаратилиб, бу Ўзбекистоннинг цивилизациявий тараққиётининг ўзига хослигини ифодаламоқда. Фуқаролик жамияти барпо қилиш, халқнинг фаровонлигини таъминлаш, замонавий, илғор мамлакатлар даражасига кўтарилиш, тинчлик, барқарорлик, хамжихатлик асосида инсонпарвар, демократик, ҳуқуқий давлат барпо этиш ҳозирги замон цивилизациявий тараққиётининг асосий мақсади бўлиб, Ўзбекистон ҳам ўзининг мустақил тараққиёт йўлида ушбу меъёр ҳамда тамойилларга амал қилиб келмоқда.

Ўзбекистон жаҳон цивилизацияси тараққиётига, илм-фан, ахлоқ, дин, санъат, маданият соҳасидаги улкан ютуқлари билан муносиб хисса қўшиб, ўз миллий қадриятлари, маънавий мероси ва бой маданиятига таяниб, Ғарб ва Шарқнинг умумбашарий қадриятлари ва тажрибаларини ижодий ўзлаштирди.

Дарҳақиқат буюк ипак йўли мамлакатлари мутафаккирлари яратган илмий асарлар ўша асрлардаёқ араб тили орқали дунёга танилиб, Шарқу Ғарбда ибрат бўлди ва маълум даражада андоза ролини ўйнади. Уларнинг асарлари турли тилларга таржима қилиниб, Франция, Англия, Испания, Италия, Голландия ва бошқа кўп мамлакатларга тарқалди. Масалан, Ибн Синонинг "Тиб қонунлари" Ғарб илм-фан тили бўлган лотин тилида 30 мартадан ортиқ чоп этилди ва лотинчадан Европа ва бошқа қитъа халқлари тилларида нашр этилди.

X асрдаёқ Рим папаси Сильвесто II мураккаб рим рақами ўрнига Ал-Хоразмий қайта ишлаб чиққан "араб рақамлари"ни амалиётга киритиш ҳақида фармон берганди. XV асрда Австрия ва Италия университетларида Ал-Фарғонийнинг прономик асарлари бўйича маърузалар қилинганлиги хусусида голландиялик олим Регимонтон хабар беради. Ойнинг янги кашф этилган икки кратерига Ал-Фарғоний ва Мирзо Улуғбек номлари берилганлиги ҳақида 1647й польшалик Ян Гевелий айтган эди. Мутахассисларнинг таъкидлашларича, Ал-Форобий асаридан ғарбнинг машҳур олимлари Леонардо да Винчи, Бэкон, Коперник, Кеплер, Лейбниц ва бошқалар фойдаланганлар. Алломаларимизни машҳур шоир А. Данте, И.Шиллер тараннум этган, буюк немис файласуфи Г.Гегел аждодларимиз ижодига тан бериб, уларга юксак ҳурмат билдирган эди. [Мирзаева М. Қ. Буюк ипак йўли ва шарқ мутафаккир олимлари меросининг

дунё илм-фани ва ижтимоий тараққиётига таъсири. Фалсафа ва ҳаёт журнали, Тошкент.: 2020, №1., Б.105].

Кўриб турибмизки ижтимоий тараққиёт буюк аждодларимизнинг илмий меросига таяниб, Шарқ ренесанси даври олимларининг асарларида ҳам илгари сурилган ғоялар ҳозирги давргача жамият онгини шакллантиришнинг назарий асосларини ташкил қилмоқда. Масалан Абу Наср Форобийнинг давлат ва жамият тараққиёти ҳақидаги қарашлари илмий жамоатчиликнинг эътиборида бўлиб, унинг давлат бошқарувида янгиликларни жорий этиш ва шу орқали фаровонликни таъминлаш тўғрисидаги фикрлари долзарб аҳамият касб этади. «Баъзан раҳбарлар бир шаҳарнинг соҳибкори, шаҳар халқи ҳаётига тегишли ишларда тадбиркор бўладилар. Улар бу йўл-йўриқларни ўтмишда кечган бошлиқлардан ўрганадилар, лекин шу билан бирга, раҳбар келажак учун ўтмишдаги расм-русум, йўл-йўриқларни ислоҳ қилиши лозим ва фойда топса турмуш шароити тақозосига қараб уларни ўзгартиради. Шунингдек, ёмон одатларни ўзида ифодаловчи ўтмишни ҳам ўзгартирмоғи керак. Акс ҳолда ўтмишнинг талабларига риоя этиб, унинг кайфияти сақланса, турмушда ҳеч қандай энгилик, ўзгариш ва ўсиш бўлмайди» [Абу Наср Форобий. Фозил одамлар шаҳри. - Тошкент: Абдулла Қодирий номидаги халқ меъроси нашриёти, 1994.- Б.189-190].

Дарҳақиқат давлат ва жамият бошқарувидаги мавжуд тизимлар ижтимоий - сиёсий самарадорликни таъминлашга хизмат қилиши зарур ва халқ фаровонлигига йўналтирилган бўлиши керак. Файласуфнинг фикрларидан маълум бўладики, жамият тараққиётига хизмат қилмайдиган қонун-қоидалардан воз кечиш ва янги бошқарув шаклларини жорий этиш ижтимоий тараққиётнинг муҳим омилдир.

Бундан ташқари тиббиёт соҳаси бўйича илмий кашфиётлари билан бир қанча асрлар олдинга ўтиб кетган Абу Али ибн Сино ижтимоий тараққиётга оид ҳам йирик илмий асарлар қолдирди. Унинг инсон ҳаётида билимнинг ўрни ва роли, олинган билимларни ижтимоий турмушда қўллаш борасидаги бетакрор фикрлари алоҳида аҳамиятга эга. Файласуфнинг фикрича, инсоннинг маънавий-руҳий олами билиш, билим олиш ва амалий ҳаёт давомида шаклланади. Шу билан бирга ҳаёт билимсиз бўлиши мумкин эмас, билим эса амалиётсиз бефойдадир [Болтабоев М.Н. Абу Али ибн Сина - великий мыслитель, ученый-энциклопедист средневекового востока. -Москва: Сампо, 2002. - С. 355-356].

Бундан ташқари соҳибқирон А.Темурнинг ҳаётий фаолияти, буюк салтанат тузиши мамлакатимиз ижтимоий тараққиётида муҳим урин тутиб, бу ҳақда И. Мўминов шундай ёзади: «Темур хислатларидан бири шу эдики, у бирор масалани ҳал этишдан олдин шу соҳанинг билимдон одамлари, олимлар билан

маслаҳатлашар, сўнг конкрет қарор қабул қилар эди» [Мўминов И. Амир Темурнинг Ўрта Осиё тарихида тутган ўрни. -Тошкент: Фан, 1993. – Б.22]. Дарҳақиқат давлат бошқаруви, ҳарбий санъат, иқтисодий-ижтимоий ҳаётда мавжуд анъаналар билан бирга янгича ёндашувларнинг ҳам изчиллик билан татбиқ этилиши, қисқа муддатда йирик салтанатнинг вужудга келишига сабаб бўлган омиллардандир.

Бундан ташқари астроном олим Улуғбек ўз даврида цивилизация ривожига улкан ҳисса қўшиб, унинг илмий кашфиётлари юксак эканини тарихнинг ўзи исботлади. Мирзо Улуғбек илм-фан ютуқларидан давлат бошқарувида фойдалангани ва ўзи ҳам бу жараёнга янгича ёндошиб, қатор асарлар ёзиб қолдирди. Масалан, У «Тўрт улус тарихи» асарида Туминаҳон ибн Бойсунғурхон подшоҳлиги ҳақида шундай ёзган эди: «Туминаҳон отаси салтанати тахтига ўлтириб, хонлик тожини кийгандан кейин жаҳонбонлик расму русуми ва тартибларини янгиледи. Салтанати ва комронлиги овозаси, сарварлик ва хонлиги бонги оламнинг барча мамлакатларига кетди» [Мирзо Улуғбек. Тўрт Улус тарихи. Ўзбекистон ФА Мухбир аъзоси Бўрибой Аҳмедовнинг кириш сўзи, изоҳлари ва таҳрири остида. - Тошкент: Чўлпон, 1994.- Б. 46-47].

Дарҳақиқат Шарқ алломаларининг мероси инсоният ижтимоий тараққиётида муҳим аҳамият касб этиб, қомусий алломалар томонидан яратилган асарлар ҳозирги даврда ҳам илмий марказлар, мажмуалар, олий ўқув юртлари, ўрта махсус касб-хунар таълими муассасалари фаолиятида, янги Ўзбекистон ривожланишининг навбатдаги босқичида цивилизация тараққиётнинг асосларини ташкил этмоқда.

Бундан ташқари жамият ижтимоий-иқтисодий ҳаётининг модернизациялашиб бориши тобора унинг барча соҳалари янгиланиб бораётганлиги, демократик ва либерал қадриятларнинг тарқалаётганлиги, илм-фан янгиликлари ҳамда янги технология ютуқлари позицияларининг мустаҳкамланиб бораётганини аниқлаб, ижтимоий – иқтисодий, маънавий – маданий соҳаларда модернизация жараёнлари янада чуқурлашиб, халқаро ҳамжамиятга интеграциялашиб, дунёвий цивилизациявий тараққиёт йўлидан бормоқда. Бу нуқтаи назардан модернизация жамиятда тўла амалга оширилиши орқали барча соҳаларнинг текис, бир хил тараққиётини таъминлаши мумкин [Модернизация жараёнининг фалсафий-методологик таҳлили. [тўплам] / ЎЗР ФА, И.М.Мўминов номидаги фалсафа ва ҳуқуқ институти; масъул муҳаррир М.Н.Абдуллаева. Т.: Noshir, 2010 йил, 73 бет].

Биз биламизки замонавий жамиятни барпо қилиш жараёни ижтимоий ҳаётнинг барча соҳаларини модернизация қилишни талаб қилади. Иқтисодий ҳаёт соҳасида амалга оширилган модернизация жараёнлари, технологик

янгиликлар жамиятнинг ижтимоий - сиёсий ҳамда маънавий- маърифий соҳаларига ҳам ўз таъсирини кўрсатади.

Жамиятнинг иқтисодий ҳаётидаги модернизация жараёнлари ижтимоий ҳаётнинг бошқа соҳаларига ҳам бевосита ўз таъсирини ўтказиб, жамиятнинг ижтимоий-сиёсий ҳаётидаги модернизация жараёнлари бошқарув тизимининг такомиллашуви билан, ижтимоий ҳаётда ўзини- ўзи бошқарув тизимининг янада мукамаллашуви, ижтимоий ҳимоя тизимининг мустақамланиши, ҳуқуқий соҳада модернизация жараёнлари қонунларнинг такомиллашуви ҳамда ҳуқуқий давлатнинг барпо этилиши билан амалга ошади. Анъанавий миллий давлатчилик моделидан умуминсоний қадриятларга таянган ҳолда замонавий давлатчилик моделидаги меъёр ва тамойилларга таяниш сиёсий тизимдаги модернизация жараёнлари асосида амалга оширилади.

Маънавий ҳаётдаги модернизация жараёнлари маънавий қадриятларни тиклаш, замонавийлаштириш, маънавий соҳада янгилик яратишдан иборат бўлиб, маънавий соҳадаги янгиланиш жараёни ўтган авлодлар маънавий меросидан фойдаланиш, уни ҳозирги замон даражаси билан боғлаш, замонавий умуминсоний маънавий бойликларга таянган ҳолда ривожлантириш асосида амалга оширилади. Юксак маънавиятлилик замонавий жамият тараққиётининг асосий омилларидан биридир.

Жамият ҳаётининг маънавий соҳасидаги модернизация жараёнлари миллий ҳамда умуминсоний қадриятлар уйғунлиги, турли маданиятларнинг ўзаро бир- бирига таъсир этиб, бир-бирини бойитиши, маданият ва санъат, илм-фан соҳасидаги янгиликлар, кашфиётларнинг маънавий ҳаётимизга кириб келиши ҳамда уни янада бойитиши тарзида намоён бўлади. Турли техник, технологик воситаларнинг таълим, фан, санъат, матбуот соҳаларига кириб келиши ҳам маънавий ҳаёт соҳасига бевосита ўз таъсирини кўрсатадиган, моддий маданият соҳасида амалга оширилаётган модернизация жараёнларидир. Маънавий ҳаёт соҳасида амалга оширилаётган модернизация жараёнлари таълим, фан, маданият ва санъат тараққиётига ўз хиссасини қўшиб, жамиятни янги тараққиёт босқичига, маънавий юксалишга олиб чиқади.

Мустақилликдан кейинги ўтган давр мобайнида Ўзбекистон мустақиллигининг ҳуқуқий меъёрий асослари яратилди, асосий қонун-Конституция қабул қилинди. Миллий давлат тизими анъанавий давлатчилик ғоялари ва жаҳон давлатчилиги илғор тажрибаларининг синтези шаклида барпо этилди. Бошқарувда янги усуллар қарор топди. Маҳаллий давлат ҳокимияти тизими тубдан ўзгариб, нодавлат - ноижорат ташкилотлари ва фуқароларнинг ўзини - ўзи бошқариш органларининг ваколатлари кенгайтирилди.

ХУЛОСА

Янги Ўзбекистонда амалга оширилган ислохотлар ҳамда глобаллашув шароитида жамият ҳаётининг турли соҳаларида амалга оширилаётган модернизация жараёнлари кўриб ўтиладиган бўлса, энг аввало Янги Ўзбекистонда кўппартиявийлик тизими шакллантирилди, жамият ҳаётида соғлом демократик жараёнлар муҳити вужудга келтирилди. Инсон ҳақ - ҳуқуқлари ва эркинликларини таъминлашнинг ҳуқуқий асослари вужудга келтирилиб, суд ҳокимияти ҳозирги замон халқаро ҳуқуқ тамойиллари негизида тубдан ислоҳ қилинди. Миллий ҳавфсизлик концепцияси ишлаб чиқилиб, мамлакат ҳудудий яхлитлигини ва тинчлигини таъминлашга қодир бўлган замонавий қуроли кучлар тизими яратилди. Бугунги кунда модернизация жараёнлари иқтисодиётни ҳам, бошқаришни ҳам, маънавий ҳаётни ҳам, суд- ҳуқуқ тизимини ҳам, мамлакат мудофааси, қуроли кучларни ҳам қамраб олган кенг қамровли жараёнدير.

Мамлакатлар ўртасидаги маданиятлараро мулоқотни кучайтириш ва модернизиациялашув жараёнлари Марказий Осиё давлат раҳбарларининг Маслаҳат учрашувларида кўриб ўтилмоқда. 2017 йил ноябрь ойида Самарқанд шаҳрида БМТ ҳамкорлигида “Марказий Осиё:ягона тарих ва умумий келажак, барқарор ривожланиш ва тараққиёт йўлидаги ҳамкорлик” мавзусида халқаро конференция ўтказилди. Анжуманда минтақа мамлакатлари ўртасида иқтисодиёт, маданий-гуманитар, транспорт, туризм ва бошқа соҳалардаги ҳамкорликни янада кенгайтириш, давлат чегараларини делимитация ва демаркация қилиш, сув-энергетика ресурсларидан биргаликда фойдаланиш, юзага келиши мумкин бўлган ҳавф ва таҳдидларга қарши ҳамкорликда курашиш юзасидан муҳим таклифлар билдирилди.

Янги Ўзбекистонда жамият ҳаётини модернизация ва ислоҳ этиш жараёни босқичма- босқич амалга оширилиб, ижтимоий ҳаётнинг барча соҳаларини қамраб олди. Республикамизда хусусий мулкка эгаликнинг янги тизими барпо этилди. Миллий кадриятларни тиклаш ва ворислик анъаналарига садоқатли авлодни тарбиялаш концепцияси ишлаб чиқилди. Глобаллашув шароитида маънавий ҳаётимизга кириб келаётган зарарли ғоялар ҳамда мафқуралардан ҳимоя қилишнинг муҳим омили, мамлакатимизни озод ва обод жамиятга айлантириш, Ватан равнақини маънавий таъминлаб беришга қаратилган назариялар шаклланди. Миллий урф - одатлар, кадриятлар ва анъаналарнинг тикланиши асосида янги жамият қуришда маънавий - маърифий тарғибот ва таълим тарбиянинг роли оширилди. Бу соҳадаги ислохотлар, янгилаш ва модернизация жараёнлари изчил равишда давом эттирилмоқда.

АДАБИЁТЛАР:

1. Мирзиёев Ш.М. Олий Мажлис Сенатининг йигирманчи ялпи мажлисидаги нутқ // Нияти улуғ халқнинг иши ҳам улуғ, ҳаёти ёруғ ва келажаги фаровон бўлади. 3-жилд. Тошкент, Ўзбекистон. 2019 йил.

2. Мирзиёев Ш.М. Адабиёт ва санъат, маданиятни ривожлантириш – халқимиз маънавий оламини юксалтиришнинг мустаҳкам пойдеворидир // Халқимизнинг розилиги бизнинг фаолиятимизга берилган энг олий баҳодир. 2-жилд. Тошкент, Ўзбекистон. 2018 йил.

3. Мирзаева М. Қ. Буюк ипак йўли ва шарқ мутафаккир олимлари меросининг дунё илм-фани ва ижтимоий тараққиётига таъсири. Фалсафа ва ҳаёт журнали, Тошкент.: 2020, №1., Б.105.

4. Mirzaeva M.K. "The impact of the great silk road and eastern scientists on the development of world science", Electronic Research Journal of Social Sciences and Humanities Vol 2: Issue II ISSN: 2706 – 8242 www. Apr - Jun 2020

5. Модернизация жараёнининг фалсафий-методологик таҳлили. [тўплам] / ЎЗР ФА, И.М. Мўминов номидаги фалсафа ва ҳуқуқ институти; масъул муҳаррир М.Н. Абдуллаева. Т.: Noshir, 2010 йил.

6. Қўлдошев А. Марказий Осиё давлатларида экологик муносабатларни бошқаришнинг демократик ва гуманистик тамойиллари. Тошкент, Фан, 2014 йил.

7. Ўзбекистон миллий энциклопедияси. № 6. "Ўзбекистон миллий энциклопедияси". Тошкент, 2003 йил.

8. Яхшиликков Ж.Я., Муҳаммадиев Н.Э. Миллий ғоя: Ўзбекистонни ривожлантириш стратегияси. Дарслик. Тошкент, Чўлпон номидаги нашриёт-матбаа ижодий уйи. 2018 йил.

9. Яхшиликков Ж.Я., Муҳаммадиев Н.Э. Миллий ғоя - тараққиёт стратегияси. Тошкент, Фан, 2017 йил.

10. Яхшиликков Ж.Я., Муҳаммадиев Н.Э. Миллий ғоя ва мафкура. Тошкент, Фан, 2015 йил.

11. Hamida A. PHILOSOPHICAL AND METHODOLOGICAL ISSUES OF THE PARADIGMAL APPROACH TO THE CONCEPT OF MODERNIZATION //Archive of Conferences. - 2020. - Т. 10. - №. 1. - С.15-18.